

УДК 37.014.543(494+410)

КЛАДЧЕНКО Марія,
аспірант кафедри фінансів Київського національного
торговельно-економічного університету

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ: ДОСВІД ШВЕЙЦАРІЇ ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Досліджено діаметрально протилежні системи фінансового забезпечення вищої освіти Великобританії та Швейцарії, різні стратегії і сценарії їх розвитку. Проведено аналіз механізму фінансової діяльності вищих навчальних закладів.

Ключові слова: вища освіта, вищий навчальний заклад, державне фінансове забезпечення, джерела фінансового забезпечення, ендавмент, державний кредит на освіту.

Кладченко М. Финансовое обеспечение высших учебных заведений: опыт Швейцарии и Великобритании. Исследовано диаметрально противоположные системы финансового обеспечения высшего образования Великобритании и Швейцарии, различные стратегии и сценарии их развития. Проведен анализ механизма финансовой деятельности высших учебных заведений.

Ключевые слова: высшее образование, высшее учебное заведение, государственное финансовое обеспечение, источники финансового обеспечения, ендавмент, государственный кредит на образование.

Постановка проблеми. Економічні перспективи будь-якої країни залежать від трудових ресурсів, які формують національний ринок праці, тому в період наукомісткого та інноваційного виробництва знання набули першочергового значення, забезпечуючи конкурентну перевагу та фінансову вигоду. Заклади вищої освіти є платформами для підготовки кваліфікованих фахівців, а випускники – економічно очікуваним кадровим потенціалом із культурним, науковим та інноваційним рівнем. Нині вища освіта стала об'єктивною цінністю, на пріоритетах якої формується державна політика, що веде до прогресивних економічних та соціальних змін.

Ефективне задоволення потреб суспільства у вищій освіті вимагає значних фінансових ресурсів, тому кожна держава прагне визначити власну стратегію та сценарій фінансування вищих навчальних закладів.

© Кладченко М., 2017

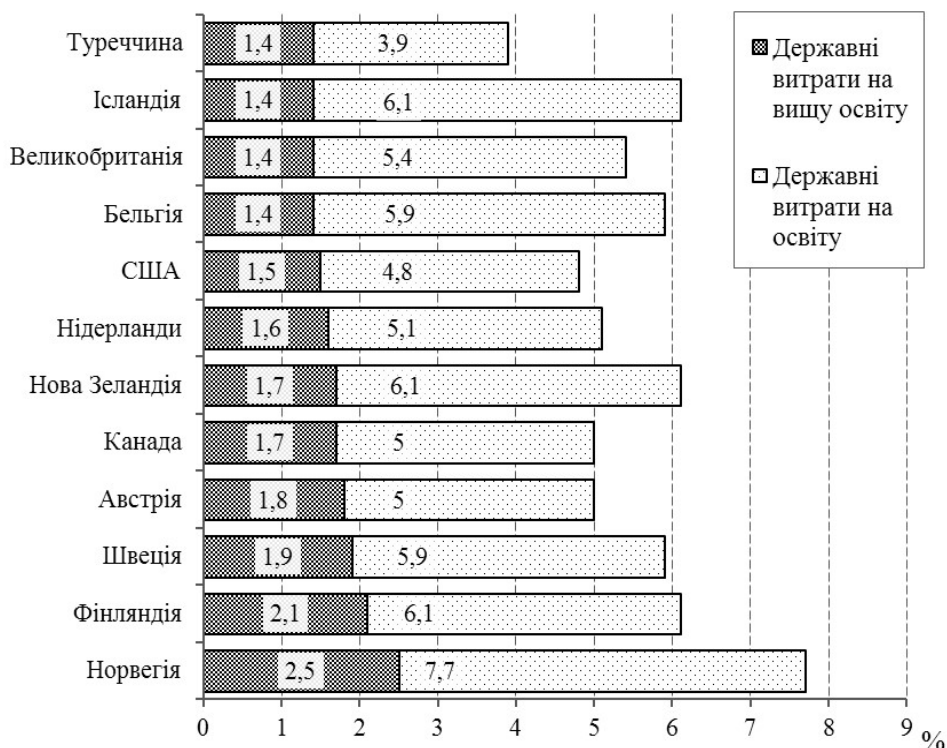
Пошук дієвого механізму фінансового забезпечення потребує аналізу різних, навіть діаметрально протилежних видів практики, а саме: вдосконалення та стійкий прогрес напрацьованих вікових традицій (Великобританія) та різкий ривок розвитку за рахунок ефективної державної політики (Швейцарія). Обґрунтування продуктивності фінансових систем, адаптованих до соціально-економічних умов, сприятиме результативності пошуку власної дієвої системи забезпечення фінансовими ресурсами національних ВНЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Конкурентоспроможність ВНЗ на ринку освітніх послуг були предметом дослідження багатьох українських вчених. Світовий досвід та українські реалії в проблематиці конкуренції вищих навчальних закладів проаналізовано Т. М. Боголіб [1]. Диверсифікація джерел фінансування вищої освіти стала предметом вивчення для Л. С. Шевченко [2]. Сучасним світовим тенденціям фінансового забезпечення вищої освіти присвячені праці Є. О. Малік [3] та І. І. Горіна [4]. О. О. Романовський дослідив державну підтримку вищої освіти на прикладі США та Великобританії [5]. При всьому розмаїтті фінансового забезпечення закладів вищої освіти, теоретичні та методологічні дослідження у даній галузі не можна вважати завершеними. Побудова ефективної національної системи фінансування потребує подальшого вивчення світового досвіду для створення власної ефективної стратегії та механізму фінансування ВНЗ.

Метою даного дослідження є визначення сучасних особливостей фінансування вищих навчальних закладів на прикладі Великобританії та Швейцарії.

Матеріали та методи. Методологічною основою дослідження становить метод аналізу та системного підходу. Інформаційна база ґрунтується на аналізі наукових праць українських вчених та даних Федеральної статистичної служби Швейцарії, Швейцарської науково-дослідної ради, Організації економічного співробітництва та розвитку, інформаційних бюлетенів Уряду, Парламенту та Управління національної статистики Великобританії, статистичних даних Агентства статистики вищої освіти Великобританії, звітів Швейцарського федерального технологічного інституту та Кембриджського університету.

Результати дослідження. В міру своїх економічних, соціальних, політичних можливостей країни витрачають значні фінансові ресурси на розвиток освіти, тим самим інвестують власне майбутнє, визнаючи статус вищої освіти та значимість витрат на неї. Найтипівішим статистичним відображенням пріоритетності рівня освіченості населення для держави є частка витрат на вищу освіту від розміру національного ВВП: за офіційними даними ОЕСР у 2012 р. найбільше серед країн, що входять до складу організації, витрачено у Норвегії, Фінляндії, Швеції, Ісландії, Австрії, Канаді, Новій Зеландії, Нідерландах, США, Бельгії, Великобританії та Туреччині (*рис. 1*).

Рис. 1. Обсяг витрат окремих країн на вищу освіту у 2012 р., % до ВВП

Джерело: розроблено автором на основі [6, с. 259].

Кожна країна має свої підходи до фінансового забезпечення освіти. Спільним для світового простору є визнання вищої освіти як соціально-економічного регулятора та сприйняття вищих навчальних закладів (ВНЗ) як інтерактивних гравців, взаємодія з якими сприяє інноваційному розвитку суспільства та економічному зростанню.

Деякі країни віками нарощували свою міць у галузі вищої освіти (Великобританія), інші, завдяки ефективній державній політиці фінансового забезпечення вищих навчальних закладів (Швейцарія), зробили ривок у її розвитку, але будь-який досвід потребує вивчення та досконалого аналізу.

Швейцарія (Швейцарська Конфедерація), що має один із найвищих у світі рівнів ВВП на душу населення, один із найвищих показників долі зайнятості (84 %, що на 13 % вище середнього показника ОЕСР) і також один із найнижчих рівнів безробіття у Європі та світі – яскравий приклад державного фінансового забезпечення вищої освіти.

Економічний стан країни ще на початку ХІХ століття був зовсім інший – це була невелика бідна країна в центрі Європи, без виходу до моря, без сировини, і єдиним вибором для неї став розвиток в інноваційному суспільстві знань, постійно вкладаючи кошти та розширюючись у цьому напрямі. Однією з найсильніших сторін Швейцарії стала змішана система освіти, яка є запорукою інноваційності та конкурентоспроможності країни [7].

Наразі за розміром державного боргу, що вимірюється за рівнем ВВП, Швейцарія займає одне з останніх місць, з відношенням трохи менше 40 %. Якщо високий державний борг більшості промислово розвинутих країн буде мати негативний довгостроковий вплив на здатність цих країн фінансувати вищу освіту, то Швейцарія, навпаки, може генерувати та вкладати значні фінанси у її розвиток.

Швейцарія є федеративною країною, в якій державні повноваження, у тому числі фінансове забезпечення, децентралізовані та розділені за принципом субсидіарності між Конфедерацією, кантонами та комунами. Освіта є обов'язком держави від початкового до найвищого рівня, а основна відповідальність за освіту та культуру, в першу чергу, лежить на 26 кантонах, що фінансують 90 % державних витрат на освіту. Місцеві та федеральний уряди мають власні обов'язки, вони координують свою роботу на національному рівні і відповідають за рівні освіти разом [8].

За даними Федерального статичного управління (*Federal Statistical Office*) у 2013 р. Конфедерація та кантони загалом витратили 35,4 млрд швейцарських франків на освіту, що становить 5,4 % ВВП країни [9], з яких 10,2 % від загальних витрат було здійснено Конфедерацією, 63,8 % та 26 % – кантонами і комунами. З грошей, витрачених на освіту, 22,6 % пішли на вищу освіту (8 млрд швейцарських франків, з яких 83 % виділено кантонами, 17 % – Конфедерацією). З 35,4 млрд на виплату заробітної плати працівникам витрачено 23,3 млрд (66,6 % загальних витрат), а з них винятково викладачам – 17 млрд (48,1 % загальних витрат) [10].

Державні витрати на освіту – друга за розміром (17 %) стаття бюджету після соціального забезпечення, на яке виділяється близько 39 % державних витрат. Серед загальних витрат на освіту 92 % можна назвати поточними (виплата заробітної плати, матеріальні витрати та інші поточні витрати), а 8 % – інвестиційними.

Гранти та кредити, які надають кантони, є частиною державних витрат на освіту. У 2014 р. в цілому вони виплатили здобувачам вищої освіти 305 млн швейцарських франків у вигляді грантів і 16 млн швейцарських франків у вигляді кредитів, що сягнуло загалом 52 % від кількості студентів. Хоча кредити також важливий інструмент фінансової підтримки освіти, вони складають лише невелику частину фінансових зобов'язань кантонів – 5 % [11].

Фінансування вищої освіти здійснюється з чотирьох основних джерел:

- федерального (основні та інвестиційні внески, проектні внески);
- кантонального (відповідно до кантональних законів та міжкантональних угод);
- зовнішнього, призначеного на конкурсній основі (фінансове забезпечення науково-дослідних проектів та міжнародних програм);

- інших джерел (плата за навчання, федеральний науково-дослідний мандат, мандати інших органів, мандати приватного сектора, підтримка з боку фондів, доходи від послуг і безпервної освіти).

Відносні частки цих джерел фінансового забезпечення варіюються залежно від типу навчального закладу та обумовлені конкретними завданнями і правовою основою [12].

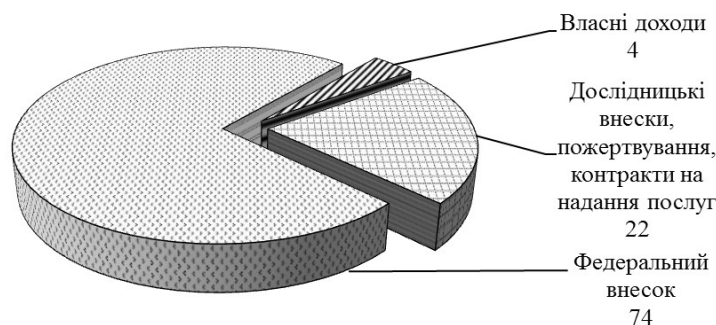
У загальновізаномому рейтингу *Academic Ranking of World Universities 2015* перше місце серед швейцарських ВНЗ та двадцяте у світі займає Швейцарський федеральний технологічний інститут Цюріха (*Swiss Federal Institute of Technology Zurich (ETH)*), добре відомий своєю відмінною освітою, новаторськими фундаментальними дослідженнями та їх практичною реалізацією. У виші навчається 19,2 тис. студентів з більш ніж 120 країн, його бюджет становить 1,7 млрд швейцарських франків, 1,3 млрд з яких – основне фінансове забезпечення від федерального уряду.

ETH робить свій внесок у стійкий розвиток шляхом проведення досліджень найбільш глобальних проблем. Ультрасучасні технології та наукові ідеї сприяють збереженню ресурсів і допомагають підтримати роль Швейцарії як міжнародної ділової локації. Він зобов'язаний надавати відмінні умови в інтересах далекоглядності свого основного спонсора – Швейцарської конфедерації. У своїх планах на майбутнє ректорат вишу прогнозує помірне зростання, і до 2020 р. розраховує мати більше 20 тис. студентів та бюджет у розмірі 2 млрд швейцарських франків [13, с. 9–10].

Академічний розвиток *ETH* є можливим завдяки стійкому фінансуванню, а застосування принципу субсидіарності дозволяє на рівні департаментів управління ресурсами як загальне, так і автономне.

Для підтримки стратегії сталого фінансового забезпечення ВНЗ працює в тісній співпраці зі своїм Фондом, який формує довгострокові партнерські відносини з компаніями, організаціями та приватними особами з метою доповнення державного фінансового забезпечення цілеспрямованим приватним фінансуванням, тим самим прагне прискорити реалізацію академічної стратегії [13, с. 31].

Структура доходів *ETH* розподілилася так (рис. 2).

Рис. 2. Структура доходів *ETH* у 2015 р., %

Джерело: розроблено автором на основі [14].

У січні 2015 р. загальний федеральний фінансовий внесок склав 1,224 млн швейцарських франків. Стороннє фінансування було отримано в розмірі 427 млн швейцарських франків, в основному з дослідницьких внесків, пожертвувань і контрактів на надання послуг [14, с. 65–68].

Не менш цінними національними активами країни, що лежать в основі сильної економіки та процвітаючого суспільства, є університети Великобританії, даючи знання, здібності і досвід, які керують конкурентоспроможністю та здатністю розвивати цінності, що підтримують відкриту демократію держави [15, с. 5].

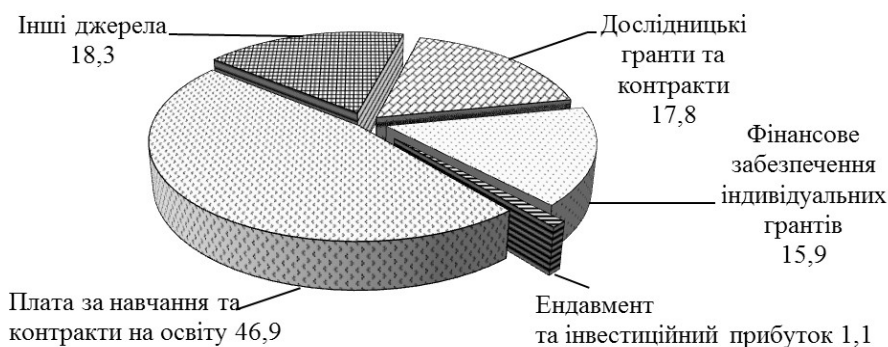
Вищою освітою тут опікується державне міністерство університетів, науки, досліджень та інновацій (*Minister of State for Universities, Science, Research and Innovation*), яке є частиною департаменту у справах бізнесу, інновацій та навичок (*Department for Business, Innovation & Skills*). Це не є випадковим, оскільки університети мають першорядне місце в економіці та бізнесі, якими керують знання та ідеї. Вони створюють ноу-хау та навички, які підтримують економічний розвиток, служать основою для інтелектуального і культурного успіху країни. Вища освіта у Великобританії має репутацію світового класу з всесвітньовідомими навчальними програмами, передовими дослідженнями, інноваціями і зберігає позиції лідера в експорті освіти в умовах зростаючої міжнародної конкуренції [15, с. 7].

За результатами недавніх досліджень Лондонської школи економіки було визначено залежність між відкриттям нових університетів і значним збільшенням економічного зростання країни та зроблено висновок, що подвоєння кількості університетів призведе в майбутньому до збільшення ВВП на душу населення більше ніж на 4 % [15, с. 9].

У 2011 р. державні витрати на освіту Великобританії у відсотковому відношенні до ВВП були вище рівня більшості країн ЄС і вище середнього показника по ОЕСР [16]. У наступному році фінанси на вищу освіту розподілилися таким чином: 56,9 % – державні витрати і 43,1 % – приватні. Державні витрати за обсягом склали 1,2 % від розміру ВВП, приватні – 0,6 % [17].

У 2014 р. витрати на дослідження та розвиток, які охоплюють 4 сектори економіки (бізнес, вища освіта, державне управління та приватні неприбуткові організації), досягли апогею порівняно з попередніми періодами – 30,6 млрд фунтів стерлінгів. На сектор вищої освіти, який містить в собі університети та інші заклади вищої освіти країни, витрачено 26 % (7,9 млрд фунтів стерлінгів) від загальних витрат держави на дослідження і розвиток [18, с. 6].

За даними Агентства статистики вищої освіти (*Higher Education Statistics Agency*) Великобританії, у 2014/15 н.р. загальний дохід всіх закладів вищої освіти становив 33,2 млрд фунтів стерлінгів, відсоткові частки яких ранжируються так (рис. 3).

Рис. 3. Структура доходів закладів вищої освіти Великобританії у 2014/15 н.р., %

Джерело: розроблено автором на основі [19].

Загальні витрати сягнули 32,2 млрд фунтів стерлінгів і розподілилися так: на персонал – 54,9 %, інші операційні – 37,5 %, амортизація – 6,3 %, інші фінансові витрати – 1,3 % [19].

Система фінансування вищої освіти Великобританії – це система «фінансового забезпечення за формулою», що передбачає розподіл коштів залежно від показників прийому студентів, трудомісткості і матеріаломісткості їх навчання та базується на щорічних блок-грантах, які розподіляються урядом через відповідні ради [20]. У процесі свого розвитку Великобританія перейшла від системи, де платники податків сплачували всю вартість вищої освіти, до системи, де її учасники вносять свій вклад в оплату частини вартості [21, с. 3].

Основним методом прямої державної підтримки студентів ВНЗ використовуються студентські кредити, коли кошти надаються в борг за пільговою ставкою. Випускники погашають кредити уряду після завершення навчання тоді, коли їх трудові доходи перевищують граничний рівень.

В окремих регіонах Великобританії існує деяка різниця у забезпеченні студентів фінансами для навчання. В Англії щороку в борг їм надається більше 10 млрд фунтів стерлінгів, в результаті чого уряд очікує, що обсяг непогашених кредитів в 2018 р. досягне більше 100 млрд фунтів стерлінгів (за рівня цін 2014/15 н.р.), продовжить зростати і в реальному вираженні складе близько 330 млрд фунтів стерлінгів до середини нинішнього століття [22, с. 3]. Незважаючи на досить великі масштаби непогашених позик, уряд країни не має причин згорнути чи змінювати політику кредитування, адже до кінця тільки 2014/15 н.р., 2,7 млн позичальників (62 % від загальної їх кількості) погасили надані кредити [22, с. 22].

Плата за здобуття вищої освіти була введена лейбористським урядом відповідно до положень Закону про навчання та вищу освіту (*Teaching and Higher Education Act*) у 1998 р., який став початком реформ вищої освіти країни. Відповідно до нього була введена річна

авансова плата за навчання однакова для всіх вишів Великобританії в розмірі 1 000 фунтів стерлінгів. Законом про вищу освіту 2004 р. (*Higher Education Act*) було підвищено плату за навчання до 3 000 фунтів стерлінгів. Також було передбачено дозвіл ВНЗ встановлювати власний розмір плати за навчання, який не мав бути більшим за визначений граничний розмір, але в результаті більшість навчальних закладів встановили плату за навчання у розмірі 3 000 фунтів стерлінгів. З вересня 2012 р., відповідно до нової системи оплати навчання, їм було дозволено стягувати базову ставку плати за навчання у розмірі 6 000 фунтів стерлінгів в рік, при цьому ВНЗ, отримавши відповідний дозвіл, мають право збільшувати плату до максимального розміру в 9 000 фунтів стерлінгів. Зі встановленням нового розміру плати за навчання уряд скоротив обсяги фінансового забезпечення ВНЗ у формі навчальних грантів, які надходять від Ради з фінансового забезпечення вищої освіти в Англії (*Higher Education Funding Council for England*) [23, с. 3–5].

Студенти, які проживають в Уельсі та навчаються в ВНЗ, що фінансуються державою, вносять максимальну плату за навчання в розмірі 9 000 фунтів стерлінгів в рік. Уряд надає їм кредит для покриття перших 3 685 фунтів стерлінгів плати за навчання. Якщо в навчальному закладі збори більші за цей розмір, студенти можуть подати заявку для безповоротного гранту в розмірі до 5 315 фунтів стерлінгів, щоб покрити різницю. Ці заходи застосовуються до уельських студентів незалежно від місця навчання у Великобританії.

Шотландські студенти, що навчаються за межами Шотландії, зобов'язані платити збори, які стягуються обраною ними установою. Вони також можуть подати заяву на отримання кредиту для покриття вартості зборів до 9 тис. фунтів стерлінгів в рік.

В Північній Ірландії у 2014/15 н.р. у державних ВНЗ стягувалася плата в розмірі 3 685 фунтів стерлінгів, для покриття якої студенти також могли подати заявку. Студенти, які навчаються в інших частинах Великобританії, повинні платити внески в обраному ними ВНЗ і за необхідності можуть подати заяву на отримання кредиту для покриття всієї суми плати за навчання – максимум 9 000 фунтів стерлінгів [23, с. 5].

У 2016 р. на розгляд палат парламенту Великобританії подано новий проект закону Про вищу освіту і дослідження (*Higher Education and Research Bill*). Основною інновацією законопроекту є концепція «студент та його вибір у центрі системи вищої освіти», реалізація якої відбуватиметься через створення єдиного регулятора системи – Управління для студентів (*Office for Students*), яке виконуватиме багато функцій поточного фінансового забезпечення вищої освіти, до основних повноважень якого будуть:

- створення нового єдиного реєстру закладів вищої освіти;
- розподіл фінансового забезпечення навчальних грантів, а також моніторинг фінансової стійкості, ефективності та загального «стану здоров'я» системи;

- забезпечення дотримання умов регулювання, в тому числі накладення грошових штрафів, призупинення або скасування реєстрації закладів.

За допомогою цього законопроекту уряд прагне зміцнити позицію Великобританії як світового лідера у сфері науково-дослідної та інноваційної діяльності, за рахунок зміни організаційної структури і повноважень відповідальних органів максимізувати співвідношення ціни і якості від 6 млрд фунтів стерлінгів щорічних інвестицій уряду в галузі наукових досліджень та інновацій [24].

Грандом та яскравим представником елітарної вищої освіти Великобританії вважається один із найстаріших та найвідоміших університетів світу – Кембриджський університет, який у 2009 р. відсвяткував своє 800-ліття.

Джерелами доходів університету є:

- державне фінансове забезпечення, що здійснюється через Раду з фінансового забезпечення вищої освіти в Англії, яка надає блок-гранти для навчання та гранти на дослідження;
- студенти (їх плата за навчання і технічні засоби);
- дослідження від фінансованих державою дослідницьких рад, благодійних фондів, Європейського Союзу та співпраці з приватним сектором;
- благодійність та пожертвування для поточного використання;
- інвестиційний дохід від накопичених пожертвувань (ендавмент) та інших активів;
- надання послуг зовнішнім клієнтам;
- комерціалізація інтелектуальної власності [25].

Узагальнені дані за фінансовий рік, що завершився 31.07.2015, свідчать: сума доходів Кембриджського університету становила 1,638 млн фунтів стерлінгів, що на 8,9 % більше, ніж у попередньому році, а розмір витрат – 1,613 млн фунтів стерлінгів (на 6,8 %).

Дохід університету від дослідницьких грантів і контрактів виріс на 26 млн фунтів стерлінгів, від плати за навчання – на 19 млн фунтів стерлінгів [26, с. 31–32].

Фінансова допомога надходить з трьох основних фондів: університетського ендавмент-фонду, ринку грошових інвестицій та інших інвестиційних активів.

У жовтні 2012 р. університет випустив незабезпечених облігацій на 350 млн фунтів стерлінгів, що котируються на Лондонській фондовій біржі.

Витрати на персонал становлять 47 % від загальної суми грошових операційних витрат університету і 56 % – стосовно навчальної та науково-дослідної діяльності університету [26, с. 35–36].

Головні завдання університету – не змінити свою довгострокову здатність зберігати і розвивати фінансове забезпечення наукових досліджень для залучення кращих працівників та студентів попри тиск міжнародної конкуренції.

Основними фінансовими невизначеностями і ризиками є:

- ймовірність подальших скорочень державної фінансової підтримки на викладання і наукові дослідження;
- фінансове забезпечення під егідою наукових досліджень благодійних організацій та фондів, а також їх небажання повністю покривати всі витрати;
- рух на інвестиційних ринках, що зменшують вартість ендавментів та інших інвестиційних активів;
- витрати та ризики пенсійного забезпечення;
- інфляція заробітної плати при її обмеженні;
- здатність продовжувати вкладати кошти в будівлі, інфраструктуру й устаткування при скороченні державного фінансового забезпечення капіталу;
- підтримка з боку благодійників для ендавментів, капітальних витрат, а також для поточного використання.

Університет має значні грошові потоки від операційної діяльності, утримує ліквідні активи та великі довгострокові інвестиційні активи. Тим не менш, він буде продовжувати залежати від підтримки з боку благодійників [26, с. 38–39].

Висновки. Кожна країна світу, визнаючи пріоритетність і значимість освіти, окреслює власну стратегію її розвитку, головне завдання якої – економічне зростання. Досвід Великобританії та Швейцарії – це приклади раціонального взаємозв'язку кадрових потреб суспільства та систем вищої освіти.

Протягом тисячоліть Великобританія будує міцну економіку, при цьому визнаючи важливість та переваги вищої освіти, стабільність розвитку якої забезпечується завдяки її постійному адаптуванню до існуючих реалій, вдало поєднуючи державні та приватні джерела фінансування. Основним методом прямої державної підтримки студентів у Великобританії виступають студентські кредити.

Для Швейцарії освіта, навпаки, є обов'язком держави від початкового до найвищого рівня, де 90 % державних витрат фінансуються з місцевих бюджетів, а головним засобом підтримки здобувачів є гранти, які надають кантони.

Університети Великобританії та Швейцарії – одні з найкращих у світі, що відповідає високому рівню соціально-економічного розвитку цих країн. Попри те, що ці держави мають різні підходи до фінансового забезпечення вищої освіти, це стало можливим завдяки максимальній адаптації їх фінансових систем до потенціалу та економічних можливостей, що є визначальним при виборі сценарію фінансування для будь-якої національної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боголіб Т. М. Конкуренція університетів: світовий досвід і українські реалії. Вісн. НАН України. 2012. № 10. URL : ftp://ftp.nas.gov.ua/akademperiodyka/Downloads/Visnyk_NANU/downloads/2012_10/vnanu_2012_10_4.pdf.
2. Шевченко Л. С. Фінансування вищої освіти: диверсифікація джерел. Теорія і практика правознавства. 2013. Вип. 2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2013_2_44.
3. Малік Є. О., Білінець М. Ю. Фінансування вищої освіти: сучасні тенденції та зарубіжний досвід. Ефективна економіка. 2014. № 8. URL : ftp://ftp.nas.gov.ua/akademperiodyka/Downloads/Visnyk_NANU/downloads/2012_10/vnanu_2012_10_4.pdf.
4. Горін І. І. Зарубіжний та український досвід фінансування вищої освіти. Актуал. пробл. розвитку економіки регіону. 2013. Вип. 9 (1). С. 176–182.
5. Романовський О. О. Досвід державної підтримки вищої освіти США та Великобританії у XXI столітті. Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Економіка і право. 2015. Вип. 30. С. 3–14.
6. OECD (2015), Education at a Glance 2015: OECD Indicators, OECD Publishing. URL : <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/9615031e.pdf?expires=1503066736&id=id&accname=guest&checksum=C21D07BD494D301DE23EBAD293E4A0C4>.
7. Elements of success in our education system, Winterthur, 21.06.2016 – International Congress on Vocational and Professional Education and Training Rede von Bundespräsident Johann N. Schneider-Ammann. URL : https://www.wbf.admin.ch/wbf/en/home/dokumentation/nsb-news_list.msg-id-62302.html.
8. The Swiss education system, August 2015. URL : <http://www.edk.ch/dyn/16342.php>.
9. EDK Portrait, March 2016. URL : http://edudoc.ch/record/121270/files/port_edk_e.pdf.
10. Education Statistics 2015, Federal Statistical Office FSO, Neuchâtel 2016. URL : <https://www.bfs.admin.ch/bfsstatic/dam/assets/350362/master>.
11. Education finance 2016 edition, Federal Statistical Office FSO, Neuchâtel 2016. URL : <https://www.bfs.admin.ch/bfsstatic/dam/assets/350369/master>.
12. The Tertiary Level of the Swiss Education System, SSIC Report 3/2014. URL : http://www.swir.ch/images/stories/pdf/en/SSIC_Report_3_2014_E_The_Tertiary_Level_of_the_Swiss_Educational_System.pdf.
13. ETH Zurich Strategic orientation, Executive Board of ETH Zurich, October 2011. URL : https://www.ethz.ch/content/dam/ethz/common/docs/publications/strategy/ETHZ_Strategie_2012_2016_DE.pdf.
14. Annual report 2015, ETH Zurich, April 2016. URL : https://www.ethz.ch/content/dam/ethz/main/eth-zurich/Informationsmaterial/Annual%20report_ETH_2015.pdf.
15. Success as a Knowledge Economy: Teaching Excellence, Social Mobility & Student Choice, Presented to Parliament by the Secretary of State for Business, Innovation and Skills by Command of Her Majesty, May 2016. URL : https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/523546/bis-16-265-success-as-a-knowledge-economy-web.pdf.
16. Paul Bolton, Education spending in the UK, 2014. URL : <http://www.parliament.uk/briefing-papers/sn01078.pdf>.
17. Spending on tertiary education, public and private spending on education, % of GDP, 2012. URL : <https://data.oecd.org/eduresource/spending-on-tertiary-education.htm#indicator-chart>.
18. UK Gross domestic expenditure on research and development: 2014, Statistical bulletin, Office for National Statistics, 18 March 2016. URL : <https://www.ons.gov.uk/economy/>

- governmentpublicsectorandtaxes/researchanddevelopmentexpenditure/bulletins/
ukgrossdomesticexpenditureonresearchanddevelopment/2014/pdf.
19. Income and Expenditure of Higher Education Providers in 2014/15. URL : <https://www.hesa.ac.uk/news/03-03-2016/income-and-expenditure>.
  20. Обзор систем высшего образования стран ОЭСР, Система высшего образования в Великобритании, Центр ОЭСР – ВШЭ. URL : <https://www.hse.ru/data/2010/03/05/1231448542/System%20of%20higher%20education%20in%20Great%20520britains.pdf>.
  21. The Impact of Higher Education Finance on University Participation in the UK, Bis research paper number 11, September 2010. URL : https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/31982/10-1188-impact-finance-on-university-participation.pdf.
  22. Paul Bolton, Student Loan Statistics, Briefing paper, Number 1079, 20 January 2016. URL: <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN01079/SN01079.pdf>.
  23. Sue Hubble, Higher education tuition fees in England – party policies 2015. URL : <http://www.parliament.uk/briefing-papers/sn07153.pdf>.
  24. Higher Education and Research Bill: factsheet, Department for Business, Innovation & Skills. URL : https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/524595/bis-16-285-higher-education-research-bill-summary.pdf.
  25. Reports and financial statements for the year ended 31 July 2015. URL : <http://www.admin.cam.ac.uk/reporter/2015-16/weekly/6408/section4.shtml#heading2-5>.
  26. Reports and Financial Statements for the year ended 31 July 2015, University of Cambridge Annual Report 2015. URL : http://www.cam.ac.uk/system/files/annual_report_2015.pdf.

Стаття надійшла до редакції 08.08.2017.

Kladchenko M. Financial support for higher educational institutions: the experience of Switzerland and the United Kingdom.

Background. Effective satisfaction of the needs of the society in higher education requires significant financial resources; therefore, each state seeks to define its own strategy and scenario of financial provision of higher educational institutions. Finding an effective financing mechanism requires an analysis of various, even diametrically opposed practices to justify the performance of financial systems adapted to socio-economic conditions.

Analysis of recent research and publications. The analysis of world experience and competitiveness of Higher education institutions in the market of educational services was the subject of research by many Ukrainian scientists, namely: T. M. Bogolib, L. S. Shevchenko, Ye. O. Malik, I. I. Gorin, O. Romanovsky and others.

The **aim** of this study is to identify the current productive features of funding the higher education institutions on the example of Great Britain and Switzerland.

Materials and methods. The method of analysis and systematic approach is used in the study. The information base is based on the analysis of scientific works of Ukrainian scientists and statistical data of British and Swiss origin.

The results of the research. The diametrically opposed systems of financial support of higher education of Great Britain and Switzerland, their different strategies and scenarios of development are investigated. The analysis of the mechanism of financial activity of higher educational institutions is carried out.

Conclusion. On the example of Great Britain and Switzerland, the link between the success of socio-economic development of society and the level of higher education is observed, since the universities of these countries are among the best in the world, and

the level of economic development is one of the highest. It was made possible by the fact that the United Kingdom and Switzerland, although having different approaches to the financial provision of higher education, however their financial systems are adapted to their own potential and economic possibilities, which is decisive when choosing a financing scenario for any national economy.

Keywords: higher education; higher education institution; State financial support; Sources of financial support; Endowment; State credit for education.

REFERENCES

1. Bogolib T. M. Konkurencija universytetiv: svitovyj dosvid i ukrai'ns'ki realii'. Visn. NAN Ukrainy. 2012. № 10. URL : ftp://ftp.nas.gov.ua/akademperiodyka/Downloads/Visnyk_NANU/downloads/2012_10/vnanu_2012_10_4.pdf.
2. Shevchenko L. S. Finansuvannja vyshhoi' osvity: dyversyfikacija dzherel. Teorija i praktyka pravoznavstva. 2013. Vyp. 2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2013_2_44.
3. Malik Je. O., Bilinec' M. Ju. Finansuvannja vyshhoi' osvity: suchasni tendencii' ta zarubizhnyj dosvid. Efektyvna ekonomika. 2014. № 8. URL : ftp://ftp.nas.gov.ua/akademperiodyka/Downloads/Visnyk_NANU/downloads/2012_10/vnanu_2012_10_4.pdf.
4. Gorin I. I. Zarubizhnyj ta ukrai'ns'kyj dosvid finansuvannja vyshhoi' osvity. Aktual. probl. rozvytku ekonomiky regionu. 2013. Vyp. 9 (1). S. 176–182.
5. Romanovs'kyj O. O. Dosvid derzhavnoi' pidtrymky vyshhoi' osvity SShA ta Velykobrytani' u XXI stolitti. Nauk. chasopys NPU imeni M. P. Dragomanova. Serija 18 : Ekonomika i pravo. 2015. Vyp. 30. S. 3–14.
6. OECD (2015), Education at a Glance 2015: OECD Indicators, OECD Publishing. URL : <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/9615031e.pdf?expires=1503066736&id=id&accname=guest&checksum=C21D07BD494D301DE23EBAD293E4A0C4>.
7. Elements of success in our education system, Winterthur, 21.06.2016 – International Congress on Vocational and Professional Education and Training Rede von Bundespräsident Johann N. Schneider-Ammann. URL : https://www.wbf.admin.ch/wbf/en/home/dokumentation/nsb-news_list.msg-id-62302.html.
8. The Swiss education system, August 2015. URL : <http://www.edk.ch/dyn/16342.php>.
9. EDK Portrait, March 2016. URL : http://edudoc.ch/record/121270/files/port_edk_e.pdf.
10. Education Statistics 2015, Federal Statistical Office FSO, Neuchâtel 2016. URL : <https://www.bfs.admin.ch/bfsstatic/dam/assets/350362/master>.
11. Education finance 2016 edition, Federal Statistical Office FSO, Neuchâtel 2016. URL : <https://www.bfs.admin.ch/bfsstatic/dam/assets/350369/master>.
12. The Tertiary Level of the Swiss Education System, SSIC Report 3/2014. URL : http://www.swir.ch/images/stories/pdf/en/SSIC_Report_3_2014_E_The_Tertiary_Level_of_the_Swiss_Educational_System.pdf.
13. ETH Zürich Strategic orientation, Executive Board of ETH Zurich, October 2011. URL : https://www.ethz.ch/content/dam/ethz/common/docs/publications/strategy/ETHZ_Strategie_2012_2016_DE.pdf.
14. Annual report 2015, ETH Zürich, April 2016. URL : https://www.ethz.ch/content/dam/ethz/main/eth-zurich/Informationsmaterial/Annual%20report_ETH_2015.pdf.
15. Success as a Knowledge Economy: Teaching Excellence, Social Mobility & Student Choice, Presented to Parliament by the Secretary of State for Business, Innovation and Skills by Command of Her Majesty, May 2016. URL : https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/523546/bis-16-265-success-as-a-knowledge-economy-web.pdf.

16. Paul Bolton, Education spending in the UK, 2014. URL : <http://www.parliament.uk/briefing-papers/sn01078.pdf>.
17. Spending on tertiary education, public and private spending on education, % of GDP, 2012. URL : <https://data.oecd.org/eduresource/spending-on-tertiary-education.htm#indicator-chart>.
18. UK Gross domestic expenditure on research and development: 2014, Statistical bulletin, Office for National Statistics, 18 March 2016. URL : <https://www.ons.gov.uk/economy/governmentpublicsectorandtaxes/researchanddevelopmentexpenditure/bulletins/ukgrossdomesticexpenditureonresearchanddevelopment/2014/pdf>.
19. Income and Expenditure of Higher Education Providers in 2014/15. URL : <https://www.hesa.ac.uk/news/03-03-2016/income-and-expenditure>.
20. Obzor system vysshego obrazovanyja stran OESR, Sistema vysshego obrazovanyja v Velykobrytany, Centr OESR – VShE. URL : <https://www.hse.ru/data/2010/03/05/1231448542/System%2520of%2520higher%2520education%2520in%2520Great%2520britains.pdf>.
21. The Impact of Higher Education Finance on University Participation in the UK, Bis research paper number 11, September 2010. URL : https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/31982/10-1188-impact-finance-on-university-participation.pdf.
22. Paul Bolton, Student Loan Statistics, Briefing paper, Number 1079, 20 January 2016. URL: <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN01079/SN01079.pdf>.
23. Sue Hubble, Higher education tuition fees in England – party policies 2015. URL : <http://www.parliament.uk/briefing-papers/sn07153.pdf>.
24. Higher Education and Research Bill: factsheet, Department for Business, Innovation & Skills. URL : https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/524595/bis-16-285-higher-education-research-bill-summary.pdf.
25. Reports and financial statements for the year ended 31 July 2015. URL : <http://www.admin.cam.ac.uk/reporter/2015-16/weekly/6408/section4.shtml#heading2-5>.
26. Reports and Financial Statements for the year ended 31 July 2015, University of Cambridge Annual Report 2015. URL : http://www.cam.ac.uk/system/files/annual_report_2015.pdf.